23. 10. 2002

ID: 19128

Odpůrčí žaloba

Samotná skutečnost, že v řízení o odpůrčí žalobě nebylo prokázáno, že žalovaná dlužníkovi blízká osoba o jeho úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele věděla nebo musela vědět, nebo zjistilo-li se, že o tomto úmyslu dlužníka nevěděla ani nemusela vědět, nepostačuje k úspěšné obraně proti odpůrčí žalobě. Žalovaná dlužníkovi blízká osoba se za této situace odpůrčí žalobě ubrání, jen jestliže prokáže, že úmysl dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat.

Samotná skutečnost, že v řízení o odpůrčí žalobě nebylo prokázáno, že žalovaná dlužníkovi blízká osoba o jeho úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele věděla nebo musela vědět, nebo zjistilo-li se, že o tomto úmyslu dlužníka nevěděla ani nemusela vědět, nepostačuje k úspěšné obraně proti odpůrčí žalobě. Žalovaná dlužníkovi blízká osoba se za této situace odpůrčí žalobě ubrání, jen jestliže prokáže, že úmysl dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat. Úspěšná obrana žalované dlužníkovi blízké osoby podle ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. tedy spočívá nejen v jejím tvrzení, že o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, ale také v tvrzení a prokázání toho, že o tomto úmyslu nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula "pečlivost" k poznání tohoto úmyslu dlužníka a šlo o "náležitou pečlivost".

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 1751/2001, ze dne 17.7.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce S., spol. s r.o., zastoupeného advokátem, proti žalovaným 1) M. P., 2) I. P., zastoupené advokátem, 3) F. Š., o určení neúčinnosti právních úkonů, vedené u Okresního soudu v Kolíně pod sp. zn. 8 C 911/98, o dovolání žalované 2) proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 20. března 2001 č.j. 24 Co 5/2001-94, tak, že dovolání žalované 2) zamítl.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal, aby bylo určeno, že "úkony prvního žalovaného provedené v roce 1996, kterými daroval sám parc. č. 752 o výměře 283 metrů čtverečních - zastavěná plocha a obytný dům č.p. 129 a parc. č. 753 o výměře 87 metrů čtverečních - zahrada zapsané u Katastrálního úřadu v K. pro katastrální území T. n. L. na LV č. 219 druhé žalované, a společně se svou manželkou ze svého bezpodílového spoluvlastnictví manželů parc. č. 943/7 o výměře 896 metrů čtverečních - zahrada zapsanou u Katastrálního úřadu v K. pro katastrální území T. n. L. na LV č. 1548 třetímu žalovanému a zkrátil jimi vykonatelnou pohledávku žalobce", jsou vůči němu právně neúčinné, a aby soud předběžným opatřením zakázal žalovaným 2) a 3) s těmito nemovitostmi nakládat. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že pravomocným rozsudkem býv. Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 3.6.1997 č.j. 23 Cm 269/96-12 mu byla přiznána vůči veřejné obchodní společnosti N. G. pohledávka ve výši 400.000,- Kč s příslušenstvím a že tato jeho pohledávka dosud nebyla uspokojena. Žalovaný 1), který je společníkem této veřejné obchodní společnosti a který proto ručí společně a nerozdílně s dalšími společníky za její závazky, učinil uvedené právní úkony (darovací smlouvy) v úmyslu zkrátit

uspokojení vymahatelné pohledávky žalobce, neboť věděl, že veřejná obchodní společnost N. G. a ani její další společníci nemají "majetek postižitelný výkonem rozhodnutí" a že pouze prodejem jeho majetku by mohlo dojít k uspokojení žalobcovy pohledávky. Žalovaní 2) a 3) [manželka a tchán žalovaného 1)] o úmyslu žalovaného 1) zkrátit uvedenými právními úkony uspokojení pohledávky žalobce věděli, a proto "akceptovali oba jinak neobvyklé převody nemovitostí formou darovacích smluv".

Okresní soud v Kolíně rozsudkem ze dne 3.7.2000 č.j. 8 C 911/98-75 určil, že "úkon M. P., provedený v roce 1996, kterým daroval společně se svou manželkou ze svého bezpodílového spoluvlastnictví manželů parcelu č. 943/7 o výměře 896 m2, zahrada, zapsanou u KÚ v K. pro k.ú. T. n. L. na LV č. 1548 třetímu žalovanému a zkrátil jím vykonatelnou pohledávku žalobce", je vůči žalobci právně neúčinný, zamítl žalobu na určení, že "úkon M. P., provedený v roce 1996, kterým daroval sám parcelu č. 752 o výměře 283 m2 - zast. plocha, obytný dům čp. 129 a parcelu č. 753 o výměře 87 m2, zahrada, zapsané u KÚ v K. pro k.ú. T. n. L. na LV č. 219 druhé žalované a měl jím zkrátit vykonatelnou pohledávku žalobce, takže by byl vůči žalobci právně neúčinný", zamítl žalobu na určení právní neúčinnosti "shora popsaných úkonů ve vztahu k prvnímu žalovanému M. P.", zamítl návrh na nařízení předběžného opatření, kterým "by se druhému a třetímu žalovanému zakázalo nakládat s nemovitostmi zapsanými v KÚ v K. pro k.ú. T. n. L.", a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Z provedených důkazů soud prvního stupně zjistil, že žalovaný 1) je spolu s R. P. aj. D. společníkem veřejné obchodní společnosti N. G., že pravomocným rozsudkem býv. Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 3.6.1997 č.j. 23 Cm 269/96-12 bylo veřejné obchodní společnosti N. G. uloženo, aby zaplatila žalobci 515.650,- Kč (správně 400.000,- Kč) s příslušenstvím, a že pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Kolíně ze dne 31.1.2000 č.j. 13 C 570/99-36 bylo žalovanému 1) jako společníku veřejné obchodní společnosti N. G. uloženo, aby zaplatil z titulu ručení za závazky společnosti žalobci 416.000,- Kč s příslušenstvím. Darovací smlouvou ze dne 12.8.1996 převedli žalovaní 1) a 2) na žalovaného 3) "zahradu č. 943/7 v T. n. L." a "poz. parcely č. 621/4 a 621/2 v k.ú. V.", žalovaný 3) kupní smlouvou ze dne 30.3.1998 prodal posléze uvedené pozemky P. a M. T. a ponechal si ve vlastnictví "pozemek č. 943/7 v T. n. L.". Další darovací smlouvou ze dne 12.8.1996 žalovaný 1) převedl na žalovanou 2) "dům čp. 129 v T. n. L. se st. parc. č. 752 a zahradou č. 753"; žalovaná 2) tyto nemovitosti prodala podle kupní smlouvy ze dne 16.4.1998 J. M. a J. Š. Z výsledků dokazování soud prvního stupně dále dovodil, že k oběma darovacím smlouvám došlo "za podmínek § 42a obč. zák." a že žalovaní 2) a 3) neuvedli žádné skutečnosti, které by prokazovaly, že úmysl žalovaného 1) zkrátit věřitele nemohli poznat. Námitku žalovaných, že žalovaný 1) právní úkony učinil nikoliv jako dlužník, ale jako ručitel soud prvního stupně odmítl s odůvodněním, že "společníci ručí za závazky veřejné obchodní společnosti veškerým svým majetkem společně a nerozdílně" a že "pojem ručení je třeba v tomto případě chápat jako odpovědnost za závazky". Žalobě soud prvního stupně vyhověl pouze vůči žalovanému 3), který je dosud vlastníkem dotčené nemovitosti. Zamítnutí žaloby proti žalovanému 1) zdůvodnil tím, že dlužník není k odpůrčí žalobě pasivně legitimován, a žalobu proti žalované 2) soud prvního stupně zamítl proto, že již není vlastnicí předmětných nemovitostí.

K odvolání žalobce, žalované 2) a žalovaného 3) Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 20.3.2001 č.j. 24 Co 5/2001-94 změnil rozsudek soudu prvního stupně "v zamítavém výroku ve vztahu k druhé žalované" tak, že "se určuje, že úkon M. P. provedený v roce 1996, kterým daroval sám parcelu č. 752 o výměře 283 m2 - zastavěná plocha, obytný dům č.p. 129 a parcelu č. 753 o výměře 87 m2 - zahrada, zapsané u Katastrálního úřadu v K. pro k.ú. T. n. L. na listu vlastnictví č. 219 druhé žalované a zkrátil jím vykonatelnou pohledávku žalobce", je vůči žalobci právně neúčinný, a ve vyhovujícím výroku ve věci samé a o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření rozsudek soudu prvního stupně potvrdil; současně rozhodl, že žalovaní 2) a 3) jsou povinni zaplatit žalobci na

náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně 11.163,- Kč a na náhradě nákladů odvolacího řízení 2.725,- Kč, vše k rukám "právního zástupce žalobce". Odvolací soud dovodil, že soud prvního stupně správně vyhověl žalobě směřující proti žalovanému 3), neboť bylo prokázáno, že žalobce má vůči žalovanému 1) vymahatelnou pohledávku (přiznanou rozsudkem Okresního soudu v Kolíně ze dne 31.1.2000 č.j. 13 C 570/99-36), že žaloba byla podána "včas ve tříleté propadné lhůtě", že žalovaný 3) je ve vztahu k žalovanému 3) osobou blízkou a že nebylo zjištěno, že by úmysl žalovaného 1) zkrátit žalobce jako věřitele nemohl ani při náležité pečlivosti rozpoznat. Námitku žalovaných, že žalovaný 1) je pouze ručitelem veřejné obchodní společnosti N. G., odmítl odvolací soud s poukazem na "rozsudek Nejvyššího soudu ČR, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 52/2000", v němž byl učiněn závěr, že "i takovýto ručitel je dlužníkem věřitele ve smyslu § 42a obč. zák.". Ohledně žaloby směřující vůči žalované 2) odvolací soud dospěl k závěru, že - i když předmětné nemovitosti již nevlastní - měla z jejich darování majetkový prospěch, neboť je prodala, a není právně významné, jak "se strženými prostředky dále naložila". Žalovaná 2) je proto "věcně pasivně legitimována ve smyslu § 42a odst.2 obč. zák."; protože ostatní podmínky "pro úspěšnou odporovatelnost" byly splněny, je i tento právní úkon vůči žalobci právně neúčinný.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu ve výroku, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně změněn, podala žalovaná 2) dovolání. Namítá v první řadě, že žalovaný 1) nebyl v době, kdy byl odporovaný právní úkon učiněn, dlužníkem věřitele, ale pouze ručitelem dlužníka, a že proto jeho právnímu úkonu nelze s úspěchem odporovat, neboť není splněna podmínka uvedená v ustanovení § 42a odst.3 obč. zák., aby šlo o úkon dlužníka. Poukazuje-li odvolací soud na rozhodnutí, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod "R 52/2000", existuje též opačný právní názor, vyjádřený například v "rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové č.j. 15 Co 714/98". Protože dlužníkem žalobce byla veřejná obchodní společnost, nebylo podle názoru dovolatelky možné úspěšně uplatnit odpůrčí žalobu vůči ní, neboť se nejednalo o právní úkon dlužníka. Dovolatelka dále namítá, že vykonatelná pohledávka proti žalovanému 1) "zde byla až po 1.3.2000" a že v té době již uplynula tříletá lhůta k uplatnění odporovatelnosti, neboť k napadenému právnímu úkonu došlo v roce 1996. Dovolatelka rovněž soudům vytýká, že se nezabývaly tím, zda nejde o situaci, kdy "druhá strana dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat", a tvrdí, že "v rámci darování předmětného domu" nevěděla, že by žalovaný 1) "měl úmysl zkrátit pohledávku kteréhokoliv věřitele".

Žalovaná 2) navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v napadeném výroku zrušil a aby mu věc v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl. Uvedl, že žalovaný 1) jako společník veřejné obchodní společnosti věděl, že "jeho jednání činěná jménem společnosti se mohou stát jeho osobním závazkem", že jeho jednání směřovalo "ke změně osobních vlastnických vztahů k majetku v úmyslu zmařit pozdější možnost uspokojení pohledávky věřitele" a že žalovaná 2) o tomto úmyslu žalovaného 1) věděla.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) věc projednal podle Občanského soudního řádu ve znění účinném do 31.12.2000- dále jen "o.s.ř." (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je ve výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn, dovolání přípustné

podle ustanovení § 238 odst. 1 písm.a) o.s.ř., přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v napadeném výroku bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Podle ustanovení § 42a odst.1 obč. zák. se věřitel může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné; toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok vůči dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen.

Podle ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám, a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116 a § 117 obč. zák.), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat.

Podle ustanovení § 42a odst.3 obč. zák. právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch.

Podle ustanovení § 42a odst.4 obč. zák. právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným úkonem ušlo z dlužníkova majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch.

Smyslem žaloby podle ustanovení § 42a obč. zák. (odpůrčí žaloby) je - uvažováno z pohledu žalujícího věřitele - dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči němu neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon, jenž zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno, pak představuje podklad k tomu, že se věřitel může na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu), vydaného proti dlužníku, domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovaným (právně neúčinným) právním úkonem ušlo z dlužníkova majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné, musí se věřitel - místo určení neúčinnosti právního úkonu - domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Odpůrčí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení), a to postižením věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkova majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.5.1999 sp. zn. 2 Cdon 1703/96, uveřejněný pod č. 26 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000).

Aktivně věcně legitimován k odpůrčí žalobě je - jak uvádí ustanovení § 42a odst.1 obč. zák. - věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vymahatelná (srov. též rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13.11.1996 sp.zn. 15 Co 714/95, uveřejněný pod č. 12 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1998), jestliže dlužníkovy právní úkony zkracují její uspokojení. Věřitelem je ten,

kdo má za dlužníkem pohledávku v době, kdy byl učiněn odporovaný právní úkon, a to i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku, která má na základě vzniklého závazkového právního vztahu vzniknout až v budoucnu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.1.2002 sp. zn. 21 Cdo 549/2001, uveřejněný pod č. 24 v časopise Soudní judikatura, roč. 2002). Vymahatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci). Dlužníkovy právní úkony zkracují pohledávku věřitele zejména tehdy, jestliže vedou ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže v důsledku nich nastalé zmenšení majetku má současně za následek, že věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoliv - nebýt těchto úkonů - by se z majetku dlužníka alespoň zčásti uspokojil.

Pasivní věcná legitimace je upravena v ustanovení § 42a odst.3 obč. zák. Žaloba o určení, že dlužníkův právní úkon je vůči věřiteli neúčinný, může být úspěšná jen tehdy, byla-li podána vůči osobě, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. Žaloba o zaplacení peněžité náhrady, která je opodstatněná - jak plyne z ustanovení § 42a odst.4 obč. zák. - tehdy, není-li dobře možné uspokojení věřitele z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkova majetku (například proto, že osobě, v jejíž prospěch dlužník odporovaný právní úkon učinil, již takto nabyté věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty nepatří), musí směřovat vůči osobě, které vznikl z odporovatelného právního úkonu dlužníka prospěch.

Dlužníkem věřitele je třeba ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. rozumět nejen osobu, která je zavázána splnit věřiteli vlastní dluh (jiný závazek), ale i ručitele a další osoby, které jsou z důvodu akcesorické a subsidiární povinnosti zákonem zavázány (zejména z titulu zajištění závazků) uspokojit pohledávku věřitele (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.12.1999 sp. zn. 31 Cdo 870/99, uveřejněný pod č. 52 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000).

Z ustanovení § 42a odst.2 obč. zák., v němž jsou vymezeny podmínky, za nichž věřitel může právním úkonům dlužníka odporovat, nelze dovozovat, že by předpokladem odporovatelnosti muselo být zkrácení uspokojení již vymahatelné pohledávky věřitele. Požadavek, aby žalující věřitel měl vymahatelnou pohledávku, je otázkou věcné legitimace; k tomu, aby žalující věřitel byl věcně legitimován k odpůrčí žalobě, postačuje, aby jeho pohledávka za dlužníkem byla vymahatelnou alespoň v době rozhodnutí soudu o jím podané odpůrčí žalobě (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.5.1999 sp. zn. 31 Cdo 1704/98, uveřejněný pod č. 27 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000).

V projednávané věci - jak soudy zjistily - bylo žalovanému 1) jako společníku veřejné obchodní společnosti N. G. pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Kolíně ze dne 31.1.2000 č.j. 13 C 570/99-36 uloženo, aby zaplatil z titulu ručení za závazky společnosti žalobci 416.000,- Kč s příslušenstvím. Protože dlužníkem věřitele se ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. rozumí - jak uvedeno výše - nejen osoba, která je zavázána splnit věřiteli vlastní dluh (jiný závazek), ale i ručitel a další osoby, které jsou z důvodu akcesorické a subsidiární povinnosti zákonem zavázány (zejména z titulu zajištění závazků) uspokojit pohledávku věřitele, a protože v době rozhodování soudů o žalobcově odpůrčí žalobě byla pohledávka žalobce proti žalovanému 1) vymahatelnou, dospěl odvolací soud ke správnému závěru, že právnímu úkonu (darovací smlouvě ze dne 12.8.1996), kterým převedl žalovaný 1) své nemovitosti na žalovanou 2), lze úspěšně odporovat, neboť žalovaný 1) byl v době úkonu dlužníkem žalobce a jeho pohledávka proti žalovanému 1) je vymahatelná.

Odporovatelným je - jak vyplývá z ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. - takový právní úkon, který dlužník učinil v posledních třech letech nebo k němuž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými anebo který dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob. U právních úkonů, podle nichž práva vznikají vkladem do katastru nemovitostí ČR, lze ve smyslu ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. považovat za dlužníkem učiněný právní úkon, popř. za právní úkon, k němuž došlo mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými, jen takový právní úkon, podle něhož bylo na základě pravomocného rozhodnutí katastrálního úřadu o jeho povolení vloženo právo do katastru nemovitostí ČR; tříleté lhůty pro uplatnění práva odporovat právním úkonům dlužníka proto v těchto případech počínají běžet dnem, následujícím po dni, ke kterému vznikly účinky vkladu práva do katastru nemovitostí ČR (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.7.2000 sp. zn. 31 Cdo 619/2000, uveřejněný pod č. 41 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2001).

Námitka dovolatelky, že tříletá lhůta "k uplatnění odporovatelnosti" v posuzovaném případě marně uplynula, není důvodná. Účinky vkladu vlastnického práva ve prospěch žalované 2) k nemovitostem, které nabyla od žalovaného 1) podle darovací smlouvy ze dne 12.8.1996, nastaly - jak bylo soudy zjištěno - dnem 13.8.1996. Protože žalobce podal žalobu, kterou uplatnil právo odporovat tomuto právnímu úkonu, u soudu dne 25.5.1998, stalo se tak v době, kdy tříletá lhůta k uplatnění tohoto práva ještě běžela. Skutečnost, kdy se stala pohledávka žalobce proti žalovanému 1) vymahatelnou, je z hlediska zachování této lhůty nerozhodná; ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. totiž spojuje tříletou lhůtu s uplatněním práva odporovat právnímu úkonu dlužníka u soudu a nikoliv s tím, kdy se stane pohledávka žalujícího věřitele vymahatelnou. Byla-li odpůrčí žaloba podána u soudu ve lhůtě tří let od právního úkonu, který jí byl napaden, nebrání vyhovění této žalobě skutečnost, že pohledávka žalujícího věřitele se stala vymahatelnou až po uplynutí této lhůty.

Odporovatelným je - jak dále vyplývá z ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. - takový právní úkon dlužníka, který učinil v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám; břemeno tvrzení a důkazní břemeno v tomto směru nese věřitel. Prokázání úmyslu dlužníka cum animo fraudandi není podmínkou odporovatelnosti tehdy, jestliže "druhou stranou" jsou osoby dlužníkovi blízké (například osoby uvedené v ustanovení § 116 obč. zák.); úmysl dlužníka zkrátit jeho věřitele v takovémto případě zákon předpokládá a je na osobách dlužníkovi blízkých, aby prokázaly, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele tehdy (tj. v době právního úkonu) nemohly i při náležité pečlivosti poznat.

V řízení o odpůrčí žalobě je - jak vyplývá z výše uvedeného - žalující věřitel povinen tvrdit a prokázat (má-li být jeho žaloba úspěšná), že dlužníkův odporovaný právní úkon (právní úkon napadený odpůrčí žalobou) zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky a současně že žalovanému (druhé straně odporovaného právního úkonu) musel být úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele znám, tedy že žalovaný o tomto úmyslu dlužníka při právním úkonu (v době, kdy byl učiněn) věděl nebo musel vědět. Jde-li však o právní úkon mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo o právní úkon učiněný dlužníkem ve prospěch osoby jemu blízké, nemusí žalující věřitel tvrdit ani prokazovat, že žalovanému musel být úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele znám; zákon v tomto případě předpokládá, že žalovaný o úmyslu dlužníka zkrátit žalujícím věřitelem v řízení prokázaným odporovaným právním úkonem věřitele věděl, ledaže žalovaný prokáže, že v době právního úkonu dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité péči nemohl poznat.

Z ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. tedy vyplývá, že v případě právního úkonu mezi dlužníkem a

osobou jemu blízkou nebo právního úkonu učiněného dlužníkem ve prospěch osoby jemu blízké je odpůrčí žaloba důvodná, bude-li v řízení prokázáno, že žalovaná dlužníkovi blízká osoba o jeho úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele věděla nebo musela vědět; i když tu zákon žalujícímu věřiteli neukládá povinnost tvrdit a prokazovat, že žalovanému byl nebo musel být znám úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele, procesní aktivitu mu v tomto směru nezakazuje a nebrání mu, aby tímto způsobem vyloučil úspěch případné obrany žalovaného o tom, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele nemohl i při náležité pečlivosti poznat. Nebude-li v řízení prokázáno, že žalovaná dlužníkovi blízká osoba o jeho úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele věděla nebo musela vědět, nebo zjistí-li se, že o tomto úmyslu dlužníka nevěděla ani nemusela vědět, nepostačuje to samo o sobě k úspěšné obraně proti odpůrčí žalobě. Žalovaná dlužníkovi blízká osoba se za této situace odpůrčí žalobě ubrání, jen jestliže prokáže, že úmysl dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat. Úspěšná obrana žalované dlužníkovi blízké osoby podle ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. tedy spočívá nejen v jejím tvrzení, že o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, ale také v tvrzení a prokázání toho, že o tomto úmyslu nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula "pečlivost" k poznání tohoto úmyslu dlužníka a šlo o "náležitou pečlivost". Vynaložení náležité pečlivosti přepokládá, že osoba dlužníkovi blízká vykonala s ohledem na okolnosti případu a s přihlédnutím k obsahu právního úkonu dlužníka takovou činnost (aktivitu), aby úmysl dlužníka zkrátit věřitele, který tu v době odporovaného právního úkonu objektivně vzato musel být, z jejích výsledků poznala (tj. aby se o tomto úmyslu dozvěděla). Jestliže se jí to při vynaložení náležité pečlivosti nepodařilo, pak se může ve smyslu ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. ubránit odpůrčí žalobě. Zákon po dlužníkovi blízké osobě požaduje, aby se při právních úkonech s dlužníkem nebo při právních úkonech, které dlužník učinil v její prospěch, tímto způsobem přesvědčila, že právní úkon nezkracuje věřitele dlužníka, a vede ji k tomu, aby nečinila právní úkony (nepřijímala podle nich plnění) na újmu práv věřitelů dlužníka; v případě, že se tak nezachová, musí být srozuměna s tím, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky také z majetku, který na základě takového právního úkonu od dlužníka nabyla (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.5.2001 sp. zn. 21 Cdo 1912/2000, uveřejněný pod č. 35 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2002).

V projednávané věci - jak bylo soudy zjištěno - byla žalovaná 2) v době uzavření darovací smlouvy ze dne 12.8.1996 manželkou žalovaného 1); jejich manželství bylo rozvedeno rozsudkem Okresního soudu v Kolíně ze dne 20.1.1998 č.j. 14 C 1389/97-13, který nabyl právní moci dnem 25.3.1998. Uvedená darovací smlouva tedy představuje právní úkon, k němž došlo mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou. Z výpovědí žalovaného 1) a žalované 2) před soudem prvního stupně (srov. zejména protokol o jednání ze dne 8.3.1999) vyplývá, že žalovaná 2) v době uzavření darovací smlouvy věděla, že žalovaný 1) má dluhy, a že musela vědět o jeho úmyslu tímto právním úkonem zkrátit věřitele; okolnost, zda úmysl žalovaného směřoval také ke zkrácení uspokojení pohledávky žalobce, je přitom nerozhodná (srov. právní názor vyslovený například v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25.5.2000 sp. zn. 31 Cdo 417/99, uveřejněném pod č. 104 v časopise Soudní judikatura, roč. 2000). I kdyby však o tomto úmyslu nevěděla nebo nemusela vědět, mohla by se odpůrčí žalobě ubránit, jen kdyby v řízení před soudy tvrdila a prokázala, že úmysl žalovaného 1) zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat. Nic takového - jak správně uvedly soudy - žalovaná 2) nejen neprokázala, ale ani netvrdila.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je v napadeném výroku z hlediska uplatněných dovolacích důvodů, kterými je dovolací soud při svém rozhodování vázán, správný. Protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelkou tvrzeno), že by byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 o.s.ř. nebo jinou vadou, která by měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud České republiky dovolání žalované 2) podle ustanovení § 243b odst. 1 části věty před středníkem

o.s.ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Plat
- Podnájem bytu (exkluzivně pro předplatitele)
- Pojištění (exkluzivně pro předplatitele)
- Předkupní právo (exkluzivně pro předplatitele)
- Restituce (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitel (exkluzivně pro předplatitele)
- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)